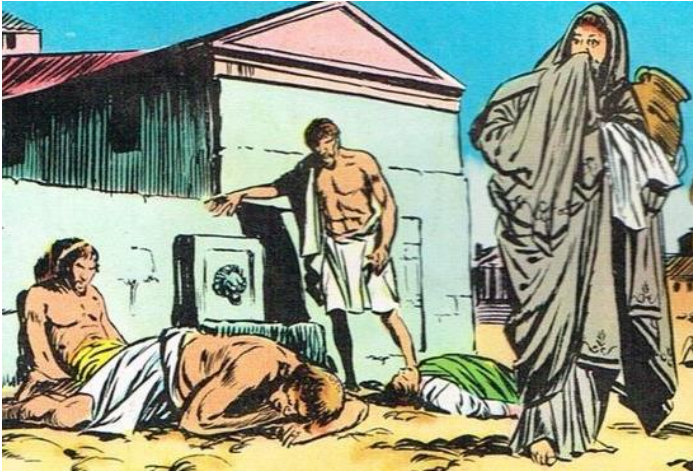

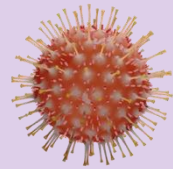
PLAAG IN ATHENE

In 430 v. Chr. zorgde een onbekende en erge ziekte in Athene voor heel veel doden. Op een korte tijd stierf 1/3 van de Atheense bevolking. In Athene was er geen tv (dus ook geen Karrewiet). De inwoners van de stad konden daardoor niet goed op de hoogte gehouden worden en wisten ze vaak niet goed wat er aan de hand was. Een onbekend virus zette het normale leven helemaal op zijn kop ....

Als veel mensen op hetzelfde moment ziek worden, dan noemen we dat een epidemie. Epidemie komt uit het Grieks:

ἐπι + δημοσ = op + het (gehele) volk

Een epidemie is dus een ziekte die over het hele volk voorkomt.

Ken je zelf iemand die zo'n erge ziekte heeft gemaakt? Als je wil, mag je dat vertellen in je groep.

Vandaag helpen jullie de Atheners om het virus te verslaan. Om de ziekte te overwinnen moeten jullie enkele opdrachten vervullen. Als jullie het juiste opdracht bij één opdracht hebben gevonden, kunnen jullie overgaan naar de volgende opdracht. Om het antivirus te vinden, moeten jullie enkele opdrachten maken.

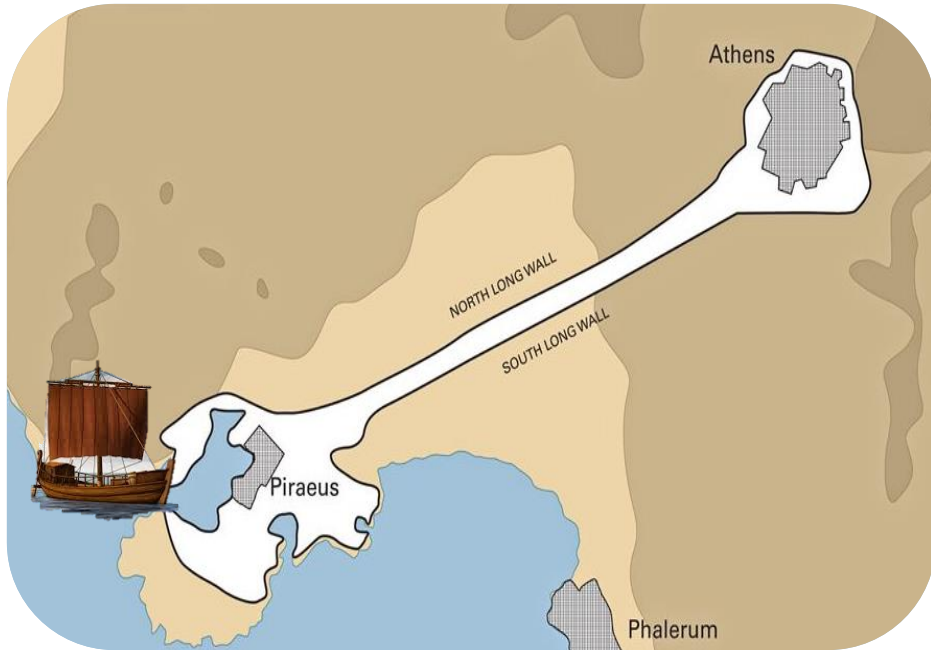
Doe jullie best! De Atheners hebben jullie hulp echt nodig!

Lees het krantenartikel en vul de vragen in.

HET BELANG VAN ATHENE

ONBEKENDEN ZIEKTE IN PIRAEUS

Waarschijnlijk kwam de ziekte Athene binnen via Piraeus, de haven van Athene. Via die haven werd al het eten en drinken voor Athene op schepen binnengebracht en waarschijnlijk kwam de

ziekte via besmet voedsel of via mensen die besmet waren, Athene in. Zonder de haven van Piraeus gingen de Atheners doodt van hongersnood en dorst, dus het was onmogelijk om de haven te sluiten.

Te veel mensen, te weinig plaats

Sinds de overwinning op de Perzen, vijftig jaar eerder, was Athene ijzersterk. De mensen hadden veel geld, er was rust en

vrede binnen de stad en er was veel ruimte voor cultuur en spel. Die rijkdom vonden de andere steden niet zo leuk en daarom startten de andere steden onder leiding van Sparta een oorlog tegen Athene. Perikles, de leider van Athene wist dat zijn leger te klein was om de andere steden te verslaan. Daarom moesten ook alle boeren vanuit het

platteland naar Athene komen om als soldaat te dienen. Dan zouden ze de andere steden zeker kunnen verslaan. Op enkele maanden tijd kwamen heel veel mensen naar Athene en die mensen leefden nu heel dicht op elkaar. De stad Athene was namelijk te klein voor al die nieuwe mensen en er was ook te weinig hygiëne. Daarom heeft de ziekte zich zeer snel verspreid en stierven heel veel mensen.

VRAGEN:

Hoe kwam de ziekte Athene binnen?

.....
.....

Waarom stierven zoveel mensen?

1. ....
2. ....

Welke tip heb jij voor de Atheners die zo dicht op elkaar wonen? Op welke manier kunnen ze zich beschermen?

.....
.....58.....
.....

Thucydides was een soort journalist die zelf getroffen werd door de ziekte. Door zijn boek kennen wij nu de symptomen, de kenmerken, van de ziekte. Help de Atheners de “check-check-check” in te vullen. Zo kunnen Atheners die besmet zijn onmiddellijk naar de dokter trekken.

De ziekte was het eerst in het gezicht te merken: het gezicht van de Atheners die besmet waren, werd rood en warm. De ogen gingen dan branden en ook de keel en de tong voelden branderig aan. De patiënten begonnen te hoesten en te niezen. De huid werd bedekt met puisten en zweren en door de hoge koorts wilden de zieken zich alleen nog maar in koud water dompelen. Slapen konden ze niet meer en ze hadden voortdurend dorst. Sommige zieken stierven aan diarree, anderen door uitputting.

Doe de check-check-check! Welke symptomen pasten bij de Atheense plaag?

- koorts
- gezicht wordt rood en warm
- brandende ogen
- .....
- niet kunnen slapen
- uitputting en diarree
- puisten en zweren
- voortdurend dorst

THUCYDIDES

Al bij de eerste verschijnselen raakten de patiënten wanhopig en verloren ze hun vechtlust. Help de zieken! Op welke manier zou jij de zieken geruststellen of hun gedachten verzetten?

.....

.....

.....

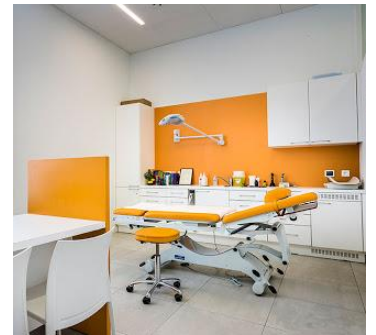
.....

Atheense dokters zochten naar een oorzaak van de ziekte en naar een medicijn, maar vonden dat niet. Daardoor leefden de Atheners ook in angst dat zij de ziekte zouden krijgen en zouden sterven. Op welke manier kunnen de Atheners met die angst omgaan? Ken jij truckjes? Bespreek met je groep.

Vooraf de dokters en de verplegers/verpleegsters hadden het moeilijk. Zij kwamen zelf in contact met de zieke mensen en konden zo ook besmet raken. Hoe zag de dokterspraktijk in het oude Athene eruit?

Wat valt op? Welke instrumenten gebruiken ze?

.....

.....

.....

.....

Wat is er belangrijk in een dokterspraktijk? Omcirkel de juiste antwoorden.

Hygiëne

Schoongemaakt

Propere handen

mooie stoelen

goede dokter

60
mooi gereedschap

Omdat er in Athene geen mondkapjes, handschoenen, handgel of andere bescherming voor de dokters en verplegers bestonden, durfden ze de patiënten niet te helpen. Ook de hygiëne was heel beperkt. Volgens Thucydides zorgden vooral de mensen die na besmetting genezen waren voor de “nieuwe” zieken. De Atheners waren ervan overtuigd dat mensen die genezen waren van deze verschrikkelijke, nooit meer ziek konden worden. Zou je dit zelf durven? Omcirkel het juiste antwoord.

Ja

Nee

Op welke manier kan je als gewone mens helpen? Heb je zelf iets liefs gedaan voor iemand anders toen hij/zij ziek was?

.....

.....

.....

.....

Bedenk een manier waarop de Atheners zich zouden kunnen beschermen. Teken die bescherming in het onderstaande kadertje en bespreek het nadien met de klas.

Omdat er zoveel zieke Atheners stierven, hadden ze niet voldoende tijd om alle overledenen op de gepaste manier te begraven. Dat is opmerkelijk: de Grieken vonden het heel belangrijk om hun doden op een eervolle manier te begaven. Nu kon dat niet, want het was gewoon ook heel gevaarlijk om in contact te komen met patiënten die overleden waren. Dat was erg jammer, omdat de Atheners in die verwarrende tijd ook geen afscheid konden nemen van hun overleden vader, moeder, broer, zus of dochter.

GRIEKS BEGRAFENISRITUEEL

In normale omstandigheden verzorgden de Grieken het lichaam van de gestoven persoon door het lichaam eerst te wassen en nadien met olie in te wrijven.

Daarna deden ze de mooiste kleren aan aan de overledene en plaatsten ze het lichaam in het huis van de overleden persoon zelf. De mensen konden het lichaam in het huis van die overleden persoon zelf bezoeken. Opvallend was dat het lichaam steeds met de voeten in de richting van de deur werd gelegd. De Grieken legden ook een munt, een obool, onder de tong van de overledene. Die munt zou de overleden persoon nodig hebben om in de onderwereld, hun voorstelling van de hemel, toegelaten te worden.

Opvallend is dat de vrouwen uit de dichte familie op de tweede dag heel luid treurden om de dood van de overledene. Ze schreeuwden, zongen en pijnigden zichzelf: ze trokken het haar uit hun hoofd of sloegen zichzelf op de borst. Rijke families huurden daarvoor zelfs klaagvrouwen in: zij rouwden en pijnigden zichzelf professioneel (dus voor geld).

Op de dag van de begrafenis of uitvaart werd het lichaam van de overledene voor zonsopkomst buiten de stad gedragen. De mensen liepen in een rouwstoet en waren in het zwart of grijs gekleed. De begrafenis moest buiten de stad gebeuren: binnen de stad mochten er namelijk geen mensen begraven worden. Voor de begrafenis werd er een klein offer gebracht. Mensen konden begraven of gecremeerd worden. Bij een crematie werd het lichaam eerst op een brandstapel gelegd en werd de as in een graf geplaatst.

Na de begrafenis of uitvaart, keerden de familieleden en vrienden terug naar het huis van de overleden persoon. Daar aten ze een begrafenismaaltijd. Daarna werden het huis, de familie en vrienden gewassen met water.

Zie je gelijkenissen of verschillen met de begrafenisrituelen in je eigen familie of vriendengroep?

Welke huidige begrafenistradities kennen jullie nog? Bespreek in groep.

Bedenk een manier waarop de Grieken wel op een veilige manier afscheid zouden kunnen nemen. Op welke manier zou jij afscheid willen nemen?

De Atheners waren vaak in oorlog met hun buurlanden en buursteden. Voor hen behoorde “oorlog” dan ook tot het dagelijkse leven. De ziekte veranderde ook dat deel van het dagelijkse leven. De Spartanen, dé oorlogsvijanden van Athenen op dat moment, zagen hoe steeds meer inwoners van Athene stierven. Omdat ze zoveel verdriet in de stad Athene zagen én omdat ze bang waren om in contact te komen met de zieke vijanden, stopten ze even met de oorlog. Op die manier bracht het virus ook positievere gevolgen met zich mee.

Gelukkig leven wij niet meer in oorlog, maar welke leuke veranderingen in je gewone leven heb jij gevoeld toen je thuis zat door het corona-virus? Welke activiteit nam je mee naar het “normale leven”. Is er iets uit deze periode dat je voor altijd wil?

Toch was er een probleem. Omdat de Atheners dachten dat er geen toekomst meer was, begonnen ze steeds vaker misdaden te plegen: ze overtraden de regels, vonden hun reputatie niet meer belangrijk, gaven heel veel geld uit, ... Ze dachten dat ook zij zeer snel ziek zouden worden en dan zouden sterven.

Vind en vond je het zelf moeilijk om je aan de regels te houden? Welke regel vond je het moeilijkst?

.....

.....

.....

Overtuig de Atheners ervan dat het heel belangrijk is om je aan de regels te houden. Bedenk enkele goede argumenten in groep.

.....

.....

.....

Welke maatregelen zou jij opleggen aan de Atheners? Aan wie zou je raad vragen?

.....

.....

.....

Het is belangrijk om steeds te beseffen dat zo'n bijzonder tijden steeds overgaan. Jammer genoeg waren de Atheners daarvoor te bang. Welke wens heb jij voor de toekomst? Schrijf je wens hier op. Als je wil, kan je die straks delen met de rest van de klas.

Mijn wens voor morgen: .....

.....

.....

.....

Op een dag was deze tijd voorbij en was de ziekte verdwenen uit Athene

Er was alleen nog één probleem: Perikles, de leider van Athene was ook gestorven door het virus. Perikles was een hele goede leider: hij zorgde voor vrede, rijkdom en mooie gebouwen. Die gebouwen zijn ook nu nog wereldberoemd! De rust en vrede die hij bracht waren héél belangrijk. Het grootste probleem na de ziekte was het gebrek aan zo'n goede leider. Er brak een chaotische en onduidelijke tijd aan omdat de Atheners geen goede leider konden vinden die alle mensen kon verbinden.

Kruip in de huid van de leider van de stad. Hoe zou jij de stad er terug bovenop helpen?

.....

.....

.....

.....

.....

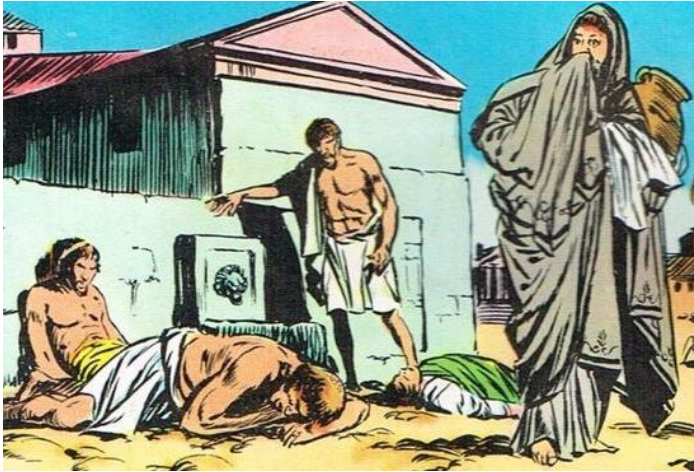
.....

.....

.....

.....

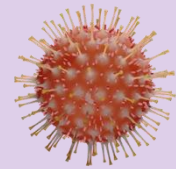
VERBETERSLEUTEL: PLAAG IN ATHENE

In 430 v. Chr. zorgde een onbekende en erge ziekte in Athene voor heel veel doden. Op een korte tijd stierf 1/3 van de Atheense bevolking. In Athene was er geen tv (dus ook geen Karrewiet). De inwoners van de stad konden daardoor niet goed op de hoogte gehouden worden en wisten ze vaak niet goed wat er aan de hand was. Een onbekend virus zette het normale leven helemaal op zijn kop ....

Als veel mensen op hetzelfde moment ziek worden, dan noemen we dat een epidemie. Epidemie komt uit het Grieks:

ἐπι + δημοσ = op + het (gehele) volk

Een epidemie is dus een ziekte die over het hele volk voorkomt.

Ken je zelf iemand die zo'n erge ziekte heeft gemaakt? Als je wil, mag je dat vertellen in je groep.

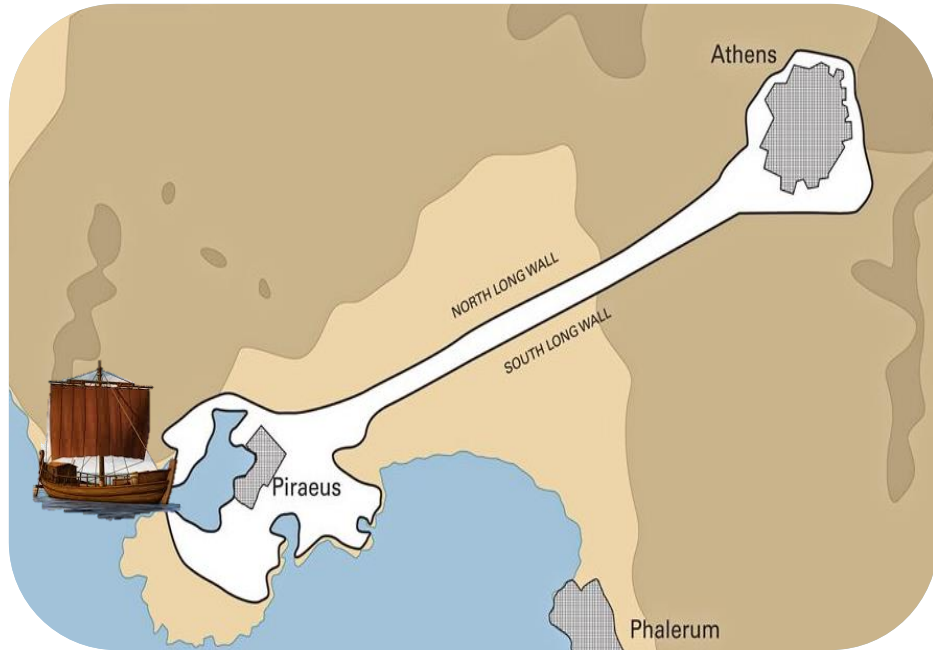
Vandaag helpen jullie de Atheners om het virus te verslaan. Om de ziekte te overwinnen moeten jullie enkele opdrachten vervullen. Als jullie het juiste opdracht bij één opdracht hebben gevonden, kunnen jullie overgaan naar de volgende opdracht. Om het antivirus te vinden, moeten jullie enkele opdrachten maken.

Doe jullie best! De Atheners hebben jullie hulp echt nodig!

Lees het krantenartikel en vul de vragen in.

HET BELANG VAN ATHENE

ONBEKENDEN ZIEKTE IN PIRAEUS

Waarschijnlijk kwam de ziekte Athene binnen via Piraeus, de haven van Athene. Via die haven werd al het eten en drinken voor Athene op schepen binnengebracht en waarschijnlijk kwam de

ziekte via besmet voedsel of via zieke mensen Athene in. Zonder de haven van Piraeus gingen de Atheners doodt van honger en dorst, dus het was onmogelijk om de haven te sluiten.

Te veel mensen, te weinig plaats

Sinds de overwinning op de Perzen, vijftig jaar eerder, was Athene ijzersterk. De mensen hadden veel geld, er was rust en

vrede binnen de stad en er was veel ruimte voor cultuur en spel. Die rijkdom vonden de andere steden niet zo leuk en daarom startten de andere steden onder leiding van Sparta een oorlog tegen Athene. Perikles, de leider van Athene wist dat zijn leger te klein was om de andere steden te verslaan. Daarom moesten ook alle boeren vanuit het

platteland naar Athene komen om als soldaat te dienen. Dan zouden ze de andere steden zeker kunnen verslaan. Op enkele maanden tijd kwamen heel veel mensen naar Athene en die mensen leefden nu heel dicht op elkaar. De stad Athene was namelijk te klein voor al die nieuwe mensen en er was ook te weinig hygiëne. Daarom heeft de ziekte zich zeer snel verspreid en stierven heel veel mensen.

VRAGEN:

Hoe kwam de ziekte Athene binnen?

Via de haven, Piraeus

Waarom stierven zoveel mensen?

1. te veel mensen te dicht op elkaar

2. slechte hygiëne

Welke tip heb jij voor de Atheners die zo dicht op elkaar wonen? Op welke manier kunnen ze zich beschermen?

Eigen antwoord

Thucydides was een soort journalist die zelf getroffen werd door de ziekte. Door zijn boek kennen wij nu de symptomen, de kenmerken, van de ziekte. Help de Atheners de “check-check-check” in te vullen. Zo kunnen Atheners die besmet zijn onmiddellijk naar de dokter trekken.

De ziekte was het eerst in het gezicht te merken: het gezicht van de Atheners die besmet waren, werd rood en warm. De ogen gingen dan branden en ook de keel en de tong voelden branderig aan. De patiënten begonnen te hoesten en te niezen. De huid werd bedekt met puisten en zweren en door de hoge koorts wilden de zieken zich alleen nog maar in koud water dompelen. Slapen konden ze niet meer en ze hadden voortdurend dorst. Sommige zieken stierven aan diarree, anderen door uitputting.

Doe de check-check-check! Welke symptomen pasten bij de Atheense plaag?

- koorts
- gezicht wordt rood en warm
- brandende ogen
- hoesten en niezen*
- niet kunnen slapen
- uitputting en diarree
- puisten en zweren

THUCYDIDES

Al bij de eerste verschijnselen raakten de patiënten wanhopig en verloren ze hun vechtlust. Help de zieken! Op welke manier zou jij de zieken geruststellen of hun gedachten verzetten?

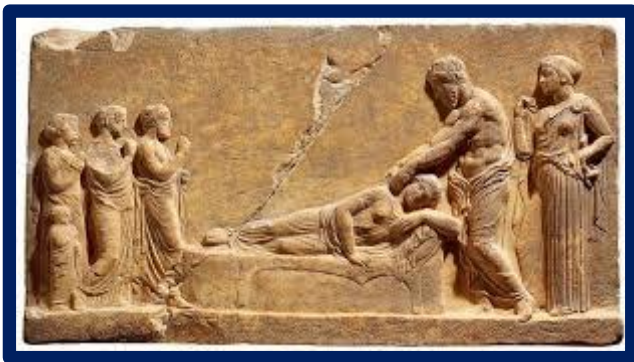
Eigen antwoord

Atheense dokters zochten naar een oorzaak van de ziekte en naar een medicijn, maar vonden dat niet. Daardoor leefden de Atheners ook in angst dat zij de ziekte zouden krijgen en zouden sterven. Op welke manier kunnen de Atheners met die angst omgaan? Ken jij truckjes? Bespreek met je groep.

Vooraf de dokters en de verplegers/verpleegsters hadden het moeilijk. Zij kwamen zelf in contact met de zieke mensen en konden zo ook besmet raken. Hoe zag de dokterspraktijk in het oude Athene eruit?

Wat valt op? Welke instrumenten gebruiken ze?

Ze gebruiken heel weinig instrumenten en die instrumenten hebben al helemaal niet de kwaliteit van het gereedschap dat dokters vandaag de dag bij ons gebruiken.

Wat is er belangrijk in een dokterspraktijk? Omcirkel de juiste antwoorden.

Hygiëne

Schoongemaakt

Propere handen

goede dokter

mooie stoelen

mooi gereedschap

Omdat er in Athene geen mondkapjes, handschoenen, handgel of andere bescherming voor de dokters en verplegers bestonden, durfden ze de patiënten niet helpen. Ook de hygiëne was heel beperkt. Volgens Thucydides zorgden vooral de mensen die genezen waren voor de zieken. Ze waren ervan overtuigd dat mensen die genezen waren van deze verschrikkelijke, nooit meer ziek konden worden. Zou je dit zelf durven? Omcirkel je antwoord.

Eigen antwoord

Op welke manier kan je als gewone mens helpen? Heb je zelf iets liefs gedaan voor iemand anders toen hij/zij ziek was?

Eigen antwoord

Bedenk een manier waarop de Atheners zich zouden kunnen beschermen. Teken die bescherming in het onderstaande kadertje en bespreek het nadien met de klas.

Eigen antwoord

Omdat er zoveel besmette Atheners stierven, hadden ze niet voldoende tijd om alle overledenen op de gepaste manier te begraven. Dat is opmerkelijk: de Grieken vonden het heel belangrijk om hun doden op een eervolle manier te begaven. Nu kon dat niet, want het was gewoon ook heel gevaarlijk om in contact te komen met patiënten die overleden waren. Dat was erg jammer, omdat de Atheners in die verwarrende tijd ook geen afscheid konden nemen van hun overleden vader, moeder, broer, zus of dochter.

Lees in groep de volgende tekst en vul er nadien enkele vragen over op.

GRIEKS BEGRAFENISRITUEEL

In normale omstandigheden verzorgden de Grieken het lichaam van de gestoven persoon door het lichaam eerst te wassen en nadien met olie in te wrijven.

Daarna deden ze de mooiste kleren aan aan de overledene en plaatsten ze het lichaam in het huis van de overleden persoon zelf. De mensen konden het lichaam in het huis van die overleden persoon zelf bezoeken. Opvallend was dat het lichaam steeds met de voeten in de richting van de deur werd gelegd. De Grieken legden ook een munt, een obool, onder de tong van de overledene. Die munt zou de overleden persoon nodig hebben om in de onderwereld, hun voorstelling van de hemel, toegelaten te worden.

Opvallend is dat de vrouwen uit de dichte familie op de tweede dag heel luid treurden om de dood van de overledene. Ze schreeuwden, zongen en pijnigden zichzelf: ze trokken het haar uit hun hoofd of sloegen zichzelf op de borst. Rijke families huurden daarvoor zelfs klaagvrouwen in: zij rouwden en pijnigden zichzelf professioneel (dus voor geld).

Op de dag van de begrafenis of uitvaart werd het lichaam van de overledene voor zonsopkomst buiten de stad gedragen. De mensen liepen in een rouwstoet en waren in het zwart of grijs gekleed. De begrafenis moest buiten de stad gebeuren: binnen de stad mochten er namelijk geen mensen begraven worden. Voor de begrafenis werd er een klein offer gebracht. Mensen konden begraven of gecremeerd worden. Bij een crematie werd het lichaam eerst op een brandstapel gelegd en werd de as in een graf geplaatst.

Na de begrafenis of uitvaart, keerden de familieleden en vrienden terug naar het huis van de overleden persoon. Daar aten ze een begrafenismaaltijd. Daarna werden het huis, de familie en vrienden gewassen met water.

Toch was er een probleem. Omdat de Atheners dachten dat er geen toekomst meer was, begonnen ze steeds vaker misdaden te plegen: ze overtraden de regels, vonden hun reputatie niet meer belangrijk, gaven heel veel geld uit, ... Ze dachten dat ook zij zeer snel ziek zouden worden en dan zouden sterven.

Zie je gelijkenissen of verschillen met de begrafenisrituelen in je eigen familie of vriendengroep?

Eigen antwoord

Welke huidige begrafenistradities kennen jullie nog? Bespreek in groep.

Eigen antwoord

Bedenk een manier waarop de Grieken wel op een veilige manier afscheid zouden kunnen nemen. Op welke manier zou jij afscheid willen nemen?

Eigen antwoord

De Atheners waren vaak in oorlog met hun buurlanden en buursteden. Voor hen behoorde “oorlog” dan ook tot het dagelijkse leven. De ziekte veranderde ook dat deel van het dagelijkse leven. De Spartanen, dé oorlogsvijanden van Athene op dat moment, zagen hoe steeds meer inwoners van Athene stierven. Omdat ze zoveel verdriet in de stad Athene zagen én omdat ze bang waren om in contact te komen met de besmette vijanden, stopten ze even met de oorlog. Op die manier bracht het virus ook positievere gevolgen met zich mee.

Gelukkig leven wij niet meer in oorlog, maar welke leuke veranderingen in je gewone leven heb jij gevoeld toen je thuis zat door het corona-virus? Welke activiteit nam je mee naar het “normale leven”. Is er iets uit deze periode dat je voor altijd wil?

Eigen antwoord

Vind en vond je het zelf moeilijk om je aan de regels te houden? Welke regel vond je het moeilijkst?

Eigen antwoord

Overtuig de Atheners ervan dat het heel belangrijk is om je aan de regels te houden. Bedenk enkele goede argumenten in groep.

Eigen antwoord

Welke maatregelen zou jij opleggen aan de Atheners? Aan wie zou je raad vragen?

Eigen antwoord

Het is belangrijk om steeds te beseffen dat zo'n bijzonder tijden steeds overgaan. Jammer genoeg waren de Atheners daarvoor te bang. Welke wens heb jij voor de toekomst? Schrijf je wens hier op. Als je wil, kan je die straks delen met de rest van de klas.

Eigen antwoord

Op een dag was deze tijd voorbij en was de ziekte verdwenen uit Athene

Er was alleen nog één probleem: Perikles, de leider van Athene was ook gestorven door het virus. Perikles was een hele goede leider: hij zorgde voor vrede, rijkdom en mooie gebouwen. Die gebouwen zijn ook nu nog wereldberoemd! De rust en vrede die hij bracht waren héél belangrijk. Het grootste probleem na de ziekte was het gebrek aan zo'n goede leider. Er brak een chaotische en onduidelijke tijd aan omdat de Atheners geen goede leider konden vinden die alle mensen kon verbinden.

Kruip in de huid van de leider van de stad. Hoe zou jij de stad er terug bovenop helpen?

Eigen antwoord